

công ty. Khi quý vị đầu tư vào một công ty, quý vị mua cổ phần chứng khoán (stocks) hay công khổ phiếu (bonds) do công ty đó phát hành. Đây được gọi là đầu tư.

Tiền đầu tư ngắn hạn có thể được gì trong một quỹ tiết kiệm bảo đảm, nơi không có rủi ro gì trong việc mất tiền và là nơi quý vị có thể lấy tiền ra dễ dàng khi quý vị cần. Quỹ tiết kiệm bảo đảm giữ tiền cho quý vị và có tiền lời giúp cho tiền trong quỹ nhiều thêm. Các quỹ tiết kiệm (và quỹ chi phiếu) được bảo hiểm bởi chính quyền liên bang. Lãi suất khác biệt nhiều, vì thế quý vị gọi nhiều nhà băng và nếu quý vị hội đủ điều kiện thì nên tham gia vào các nhà băng nghiệp đoàn, cũng nên thăm dò các nhà băng này.

Giống như các quỹ tiết kiệm, quỹ CD (certificate of deposit) được chính quyền bảo hiểm. Quỹ CDs thường trả tiền lời nhiều hơn quỹ tiết kiệm. Nhưng quý vị phải đồng ý để tiền của quý vị nằm yên trong vòng sáu tháng hay một năm hay lâu hơn để có được lãi suất cao nhất của quỹ CDs. Nếu quý vị lấy tiền ra sớm, quý vị phải trả tiền phạt và quý vị sẽ mất lợi tức từ tiền lời. Đi độ giá với các nhà băng khác nhau để kiếm được lãi suất cao nhất.

Quý vị có thể muốn đầu tư tiền để dành của quý vị vào mục đích dài hạn trong các đầu tư không bảo đảm như cổ phần chứng khoán, công khổ phiếu và quỹ đầu tư chung (mutual funds). Quý vị có thể biết thêm về các lựa chọn bằng cách nói chuyện với người bán, nhà băng hay cố vấn đầu tư về các quỹ này. Đi dò hỏi trước khi làm một quyết định về cách đầu tư tiền của quý vị và hỏi các chi tiết về sự rủi ro của cách đầu tư này như thế nào. Các đầu tư với nhiều rủi ro hơn có nhiều hướng kiếm nhiều tiền hơn, nhưng không có một đầu tư nào bảo đảm cho quý vị rằng mình sẽ bị mất một phần hay mất tất cả tiền của quý vị.

BẢO HIỂM

Đừng giảm bớt tiền bảo hiểm. Nó có thể giúp quý vị bảo vệ các vật quý vị sở hữu trong các biến cố không dự đoán được như thiên tai, hỏa hoạn hay trộm cắp. Bằng cách lựa chọn cẩn thận một bảo hiểm quý vị cần, quý vị có thể kiếm được bảo hiểm tốt cho tiền của quý vị bỏ ra và tiền trả hàng tháng thấp hơn.

Một số các công ty cung ứng bảo hiểm sức khỏe cho nhân viên của họ. Nhân viên thường phải trả một phần phí tổn bảo hiểm sức khỏe lấy ra từ tiền lương của họ. Chuyện này làm như khó cho quý vị bỏ ra thêm đồng nào, nhưng nếu quý vị tự trả tiền bảo hiểm sức khỏe cho mình hay trả tiền hóa đơn y tế mà không có bảo hiểm thì sẽ tốn kém hơn cho mình nhiều. Nếu quý vị có bảo hiểm sức khỏe tại chỗ làm, lấy tất cả các tin tức từ công ty quý vị làm trước khi quý vị quyết định có nên tham gia hay không.

Một vụ kiện có thể làm quý vị mất nhà, mất xe, và tiền tiết kiệm của quý vị, vì thế quý vị nên có đủ bảo hiểm xe và nhà cho chắc ăn để bảo vệ quý vị khỏi các tai nạn.

Tiểu bang nơi quý vị ở chắc chắn đòi hỏi quý vị phải mua giá tối thiểu một bảo hiểm xe, thế nhưng giá tối thiểu sở một số tiểu bang quá thấp để bảo vệ tài sản của người mua bảo hiểm. Trước khi mua bảo hiểm, tính xem quý vị phải chịu thiệt mất bao nhiêu.

Hỏi xem nếu quý vị hội đủ điều kiện để được giảm giá bảo hiểm -- thường khi nếu quý vị có một lý lịch lái xe tốt, bảo hiểm hơn một chiếc xe, đi học lái xe hay có thắng xe "anti-lock brake," bao hơi an toàn hay hệ thống báo động trong xe của quý vị, quý vị sẽ được giảm giá. Một số công ty giảm giá cho người già.

Quý vị có thể hầu như luôn luôn tiết kiệm được tiền cho bất cứ loại bảo hiểm nào nếu quý vị chọn tiền khấu trừ cao, có nghĩa là quý vị sẽ phải trả trước \$250 tới \$500 mỹ kim (hay hơn) từ tiền túi của mình khi khai thiệt hại cần bồi thường.

Nếu quý vị có sở hữu căn nhà của mình, loại bảo hiểm cho chủ nhân căn nhà có thể bảo vệ quý vị trong một vụ kiện nếu một người khách hay người lạ bị thương tích trong bất động sản của quý vị. Nếu quý vị thuê nhà, quý vị cũng có thể mua bảo hiểm thuê nhà để được sự bảo vệ tương tự. Bảo hiểm cho chủ nhân căn nhà cũng bảo vệ quý vị khi có hỏa hoạn hay các tai biến khác tàn phá căn nhà của quý vị. (Bảo hiểm lụt lội cần được mua riêng biệt). Bảo hiểm cho chủ nhân căn nhà cũng có sẵn các chương trình giảm giá. Thí dụ như, quý vị có thể được giảm giá nếu quý vị chưa điền đơn khai thiệt hại trong nhiều năm qua hay nếu quý vị có máy báo động khói trong phòng ngủ của quý vị.

MƯỢN TIỀN

Mượn tiền có thể đóng một vai trò quan trọng trong việc quản lý tiền bạc. Nó cũng là một cái tổ an toàn quan trọng trong lúc khẩn cấp. Không nhiều người có đủ tiền mặt trong tay để mua xe, mua tủ lạnh hay một máy giặt, máy sấy mới. Tiền mượn có thể giúp quý vị mua đồ vật quý vị cần và tiền trả được chia ra theo thời gian để dễ dàng trả hơn.

Để hội đủ điều kiện mượn tiền khi quý vị cần, quý vị nên trả tiền hóa đơn đúng hạn. Đừng xài hết mức tiền thẻ tín dụng. Duyệt qua bản báo cáo tín dụng của quý vị hàng năm. Để có một bản báo cáo tín dụng miễn phí, hãy xem trang điện toán Annual Credit Report (www.annualcreditreport.com) hay gọi 877-322-8228.

Nên khôn khéo trong chuyện mượn tiền. Trả nhiều hơn là số tiền tối thiểu phải trả trong thẻ tín dụng của quý vị để giảm số tiền nợ. Trả càng nhiều càng tốt nếu quý vị có khả năng, quý vị sẽ hạ giảm tiền trả nhanh chóng hơn và trả ít tiền nợ hơn trong đường dài.

Nên rất cẩn thận trong việc vay tiền bằng cách cầm nhà của mình. Nếu quý vị không trả được tiền nợ hàng tháng, quý vị sẽ có nguy cơ mất nhà.

Những loại nợ nên tránh:

- Các tiệm cầm đồ, nơi cho mượn trước tiền lương và tiệm cầm giấy ủy quyền xe. Những công ty này tính lãi suất rất cao trên số tiền mượn.
- Cho mua hàng hóa không tính tiền lời. Nếu quý vị không trả được hết tiền nợ đúng thời hạn, quý vị sẽ bị trả tiền lời mà lãi suất tính lại từ đầu kể từ ngày quý vị làm chủ món hàng đó.
- Thẻ tín dụng có lãi suất cao. Tìm biết về lãi suất trung bình cho thẻ tín dụng bằng cách coi trong mạng lưới Bankrate.com khi đi kiểm nhiều chỗ cho một lãi suất thấp hơn lãi suất trung bình.

NỢ

Các chỉ dẫn trong bản cầm nang này có thể giúp quý vị bắt đầu chi tiêu ít hơn tiền quý vị làm ra. Nhưng nếu quý vị cảm thấy bị chìm trong bể nợ, rằng quý vị không đủ tiền chi tiêu hay sự tiêu xài của quý vị không kèm chế được, nên nghĩ tới dịch vụ tham vấn nợ nần. Nhiều cơ quan vô vụ lợi cung ứng tham vấn nợ nần với lệ phí nhỏ. Những cơ quan này có thể giúp quý vị lấy lại sự kiểm soát tiền bạc của quý vị và bắt đầu kéo quý vị ra khỏi hố nợ.

Cơ Quan National Foundation for Consumer Credit, cơ quan đầu não của hàng trăm văn phòng tham vấn nợ nần địa phương có thể giúp quý vị tìm một dịch vụ tham vấn gần nơi quý vị ở. Gọi số (800) 388-2227 hay viếng mạng lưới (www.nfcc.org).

Cơ Quan Tác Động Giới Tiêu Thụ (Consumer Action)

www.consumer-action.org

221 Main St., Suite 480
San Francisco, CA 94105

415-777-9635

TTY: 415-777-9456

hotline@consumer-action.org

523 West Sixth St., Suite 1105

Los Angeles, CA 90014

213-624-8327

Có nói tiếng Trung Hoa, Anh, và Tây Ban Nha.

consumer action
Education and advocacy since 1971

Ấn bản này được phát hành bởi Consumer Action với sự hợp tác của Capital One Services, Inc. Để biết thêm chi tiết, viếng thăm trang điện toán của MoneyWise (www.money-wise.org). © 2010 Consumer Action

Tracking Your Money - Vietnamese Version

QUẢN LÝ TIỀN CỦA QUÝ VỊ MỘT CÁCH KHÔN NGOAN

THEO DÕI TIỀN CỦA QUÝ VỊ

MoneyWISÉ

A CONSUMER ACTION AND CAPITAL ONE PARTNERSHIP

TIỀN CỦA QUÝ VỊ ĐI VỀ ĐÂU?

Nếu quý vị theo dõi tiền mình tiêu xài trong một vài tháng, quý vị sẽ có câu trả lời.

Biết là mình tiêu xài cho những gì là bước đầu tiên để quý vị đặt ra quỹ chi tiêu. Quỹ chi tiêu là một kế hoạch tiêu xài để giúp quý vị tiên đoán và kiểm soát việc chi tiêu của mình.

Để đặt ra một quỹ chi tiêu quý vị cần biết mình xài mỗi tháng bao nhiêu và so sánh con số đó với tiền lương quý vị thu về. Chi tiết này sẽ giúp quý vị quản lý tiền bạc khôn ngoan ra sao.

Có nhiều cách để theo dõi việc chi tiêu của quý vị. Đây là một số ý kiến đóng góp:

- Giữ một quyển sổ nhỏ bên người và ghi xuống mọi thứ quý vị mua và mỗi hóa đơn quý vị trả
- Giữ tất cả các giấy tính tiền (receipts) trong một bao thơ hay hộp giấy
- Nếu quý vị có máy điện toán, lập ra một hồ sơ để ghi vào tiền lương của quý vị và các chi tiêu
- Nên nghĩ đến chuyện có một nhu liệu điện toán về quản lý tiền bạc

Nên nhớ cộng các điều sau:

- Tiền nhà (mướn hay tiền nợ mua nhà hàng tháng, thuế bất động sản)
- Thực phẩm (tiền chợ, nhà hàng, bánh mì sandwich, cà phê, nước sô-đa, quà vật)
- Xe (tiền nợ xe, xăng, sửa chữa, bảo hiểm), tiền đậu xe hay phí tổn di chuyển.
- Nhà (đồ chùi dọn nhà, tu bổ, bảo hiểm cho người mướn hay cho chủ nhân)
- Áo quần, giặt khô, thợ làm tóc hay thợ hớt tóc và các vật dụng trang điểm
- Điện nước (dịch vụ điện thoại, viễn liên, điện, xăng hay dầu lửa, nước)
- Trả tiền tín dụng (nếu quý vị mắc nợ thẻ tín dụng)
- Trả nợ tiền học
- Trả tiền bảo hiểm (tối thiểu mỗi tháng)
- Giải trí (coi phim, sách, tạp chí, đồ chơi, tivi dây cáp, dùng mạng lưới điện toán)
- Giữ trẻ
- Cấp dưỡng con cái hay cấp dưỡng cho người thân trông nhờ vào mình như cha mẹ già hay gia đình sống ở quốc gia khác
- Hóa đơn khám bệnh, thuốc men
- Phí tổn luật pháp (chứng thư về di trú hay quốc tịch, soạn thuế, luật gia đình, cấp dưỡng con)
- Tiết kiệm (chuyển qua quỹ tiết kiệm, quỹ hưu trí hay quỹ đầu tư cổ phần)
- Nghỉ xả hơi

- Đóng thuế phụ trội ngoài tiền thuế lấy ra từ tiền lương

Khi quý vị cộng lợi tức của mình, bao gồm ngân phiếu tiền lương hay ngân phiếu trợ cấp với bất cứ lợi tức nào quý vị nhận được từ các nguồn khác như việc làm bán thời gian, tiền thuế trả về, tiền cấp dưỡng con, tiền cấp dưỡng, tiền mướn, lợi tức đầu tư hay quà.

Khấu trừ chi tiêu hàng tháng từ lợi tức của quý vị sẽ cho quý vị biết rõ tiền chi tiêu cá nhân còn lại của quý vị. Liệu lợi tức của quý vị có trang trải được các chi tiêu của quý vị? Nếu không, quý vị cần có quyết định nên tiêu ít đi hay làm sao kiếm thêm tiền. Để sống trong khả năng tài chánh của mình, quý vị cần đề ra một kế hoạch chi tiêu.

CÂN BẰNG

Quỹ ngân pphiếu và sổ ghi chi phiếu là công cụ quản lý tiền quan trọng. Nếu quý vị trả tiền hóa đơn hàng tháng khi nhận được tiền lương, quý vị sẽ biết rõ hơn về tiền mình ra sao cho tới kỳ lương kế.

Nên nhớ:

- Kiểm sổ tài chánh ngân hàng mỗi khi nhận được báo cáo tài chánh hàng tháng. Đa số nhà băng đều có chỉ dẫn dễ dàng, quý vị chỉ cần theo sự hướng dẫn từng bước một có trong bản báo cáo tài chánh
- Ghi lại trong sổ chi phiếu của quý vị và khấu trừ số tiền của mỗi chi phiếu quý vị viết, mỗi lần lấy tiền từ thẻ rút tiền tự động ATM hay mỗi lần dùng thẻ tự động trả tiền và bất cứ lệ phí nhà băng nào mà quý vị phải trả
- Đừng quên trừ các khoản tiền rút trực tiếp và tiền khấu trừ (như chuyển tiền từ quỹ tiết kiệm hay tiền trả hóa đơn như lệ phí hội viên hội thể thao hay hóa đơn điện nước) từ quỹ nhà băng của quý vị

BỚT CHI TIÊU

Cố gắng tiêu xài ít hơn là tiền quý vị kiếm được. Bằng cách đó, quý vị có một số tiền để xài. Tiền tiết kiệm quan trọng cho các trường hợp khẩn cấp và cho các kế hoạch tương lai. Nhiều người nhận thấy rằng chỉ với một vài thay đổi nhỏ cộng lại họ để dành được một số tiền lớn.

Cắt giảm chi tiêu bắt đầu bằng cách coi xem nếu quý vị có các chi tiêu nào mà quý vị có thể giảm thiểu hay cắt bỏ hoàn toàn. Để tìm xem những gì quý vị có thể sống không thấy thiếu nó, cố gắng đừng mua bất cứ cái gì trong vòng một tuần ngoại trừ các việc rất mực cần thiết như mua thực phẩm và xăng cho xe.

CÁC CÁCH KHÁC ĐỂ CHI TIÊU ÍT ĐI

- Làm một danh sách đi chợ và làm đúng theo đó. Mua hàng

bán rẻ, hàng hóa thông thường và các món hàng lớn ở bất cứ chỗ nào có thể mua được

- Kiểm các chương trình mua chung (cooperative buying program) qua các cơ quan địa phương
- Nấu thức ăn ở nhà. Mang theo bịch đồ ăn trưa đến trường hay đến sở. Tránh các nơi bán nước cà phê đắt tiền. Mua một ly cà phê cappuccino hay latté mỗi ngày, cộng lại có thể tổn tới \$800 mỗi năm!
- Cẩn thận khi đi mua sắm tại các cửa hàng lớn có nhiều hàng hóa khi quý vị đi mua thực phẩm, quý vị có thể muốn mua các món hàng khác mà quý vị không thực sự cần đến
- Dùng thư viện công cộng để gia đình giải trí. Sách, tạp chí, CDs, đồ chơi và các phim video tại đó thường miễn phí
- Hạ nhiệt độ máy sưởi xuống vào ban ngày khi quý vị không có ở nhà và vào ban đêm khi quý vị đi ngủ
- Nếu quý vị dùng máy lạnh, vạy nó ở nhiệt độ cao hơn bình thường
- Nếu được, quý vị đi bộ, tham gia đi xe chung hay dùng phương tiện di chuyển công cộng thay vì lái xe
- Gọi cho ngân hàng địa phương để coi nếu họ có cho quý chi phiếu miễn phí hay với lệ phí thấp. Nếu quý vị dùng thẻ rút tiền tự động, tìm nhà băng nào không có các lệ phí như vậy hay rút tiền từ máy rút tiền tự động từ nhà băng của quý vị
- Nghĩ đến chuyện mua các món hàng cũ có chất lượng như xe, máy dùng trong nhà và áo quần
- Thay vì đi chơi xa lâu ngày, đi chơi, cắm trại gần nhà
- Mua thuốc cần toa loại thường thường hay thuốc không cần toa thay vì mua thuốc có hiệu nổi tiếng

Đi độ giá. Quý vị có thể tiết kiệm được một số tiền lớn về hàng hóa hay các dịch vụ quý vị cần bằng cách đi độ giá. So sánh giá cả của một số các tiệm trước khi quý vị mua. Khi đi kiểm một ngân quỹ nhà băng, công ty điện thoại, bảo hiểm hay thuốc cần toa bác sĩ, quý vị nên gọi cho ít nhất là ba công ty.

Gia tăng lợi tức của quý vị. Đôi khi cho dù quý vị có cắt giảm chi tiêu bao nhiêu đi chăng nữa, quý vị cần thêm tiền. Quý vị coi xem nếu mình có thể:

- Lợi dụng chương trình thuế lợi tức, như Earned Income Tax Credit, hay các chương trình trợ giúp cho người có lợi tức thấp hay trung bình.
- Kiểm việc làm bán thời gian hay làm cuối tuần. Nhiều cơ sở thương nghiệp mướn thêm người làm trong mùa lễ
- Cho mướn phòng dư
- Nhận cho một du học sinh ở. Nhiều chương trình trả cho tiền thù lao mà có thể giúp các chi tiêu trong nhà
- Bắt đầu một thương nghiệp tại nhà mà không cần nhiều tiền mặt bỏ ra như dịch vụ cung ứng người giúp việc (handy-

- person services), giữ trẻ hay khâu vá
- Bán “garage sale” các đồ dùng trong nhà và áo quần mà quý vị không còn cần nữa

Tiết kiệm thêm tiền của quý vị. Tìm những cách để dành tiền, để ý đến:

- Làm thời khóa biểu để ngày được trả lương sẽ trực tiếp đi vào quỹ tiết kiệm của quý vị hay quỹ về hưu cá nhân IRA (Individual Retirement Account)
- Các cơ hội tiết kiệm tiền trước khi bị đóng thuế như kế hoạch tiết kiệm tiền để về hưu do hãng bảo trợ. Nhiều hãng cho vào quỹ của quý vị số tiền tương đương hay một nửa của số tiền quý vị đóng vào
- Quỹ Chi Tiêu Uyển Chuyển (Flexible Spending Account), cung ứng bởi một số hãng. Quý vị có thể giảm thiểu tiền đóng thuế lợi tức bằng cách dùng tiền trước khi đóng thuế để trả cho chi phí giữ trẻ hay chi phí y tế mà không được hãng bảo hiểm trả

LẬP RA KẾ HOẠCH TÀI CHÁNH

Quý vị có thể không có quá cầu thủy tinh chiêm tinh, nhưng chắc chắn rằng quý vị có một ý tưởng về tương lai của quý vị muốn nó như thế nào. Có lẽ quý vị muốn lập gia đình và bắt đầu một mái gia đình, đi học, du lịch, mua nhà -- đây là những mục đích của quý vị. Tiền bạc thường cần thiết để nhận thức ra các mục đích quan trọng của cuộc đời -- nên các mục đích này trở thành mục đích tài chánh.

Mục đích tài chánh thường là ngắn hạn hay dài hạn. Mục đích ngắn hạn có thể là mục đích mà quý vị muốn thành đạt trong vòng một hay hai năm, như hoàn tất việc học của quý vị hay lập gia đình. Mục đích dài hạn có thể đòi hỏi nhiều thời gian hơn để đạt được. Phải mất năm năm hay lâu hơn để tới vị thế có thể mua được một căn nhà, và phải mất nhiều thời gian hơn nếu quý vị nói về chuyện tiền bảo đảm về hưu hay tiền trả cho con cái quý vị vào đại học.

Quý vị là người duy nhất có thể lập ra mục đích cho mình. Ngồi xuống với cây viết mực và tờ giấy và suy nghĩ về tất cả những gì quý vị cần cho tháng tới, năm tới và cho tới 10 tới 20 năm tới. Không lâu, quý vị sẽ có một bảng mục đích tài chánh.

Một khi quý vị đã đặt ra được mục đích cho mình, một chương trình tiết kiệm và đầu tư sẽ cần đến để đạt được mục đích.

TIẾT KIỆM VÀ ĐẦU TƯ

Quý vị có thể dùng tiền của mình để tạo ra thêm tiền. Tiền quý vị để dành có thể làm lời cho quý vị qua việc nhận được tiền lời của nhà băng hay các cơ sở tài chánh hay bằng cách đầu tư vào các